

ÚTVARY ČESKÉHO JAZYKA

Označte ty útvary českého jazyka, které jsou spisovné:

argot

knižní výrazy

archaické výrazy

neutrální výrazy

dialekty

obecná čeština

hovorové výrazy

slang

K charakteristice útvarů českého jazyka připojte odpovídající název:

1. _____ - cílem je zakrýt pravý význam slov
2. _____ - interdialekt vycházející ze středočeského nářečí
3. _____ - mírně zastaralé výrazy typické pro odbornou literaturu a beletrii
4. _____ - mluva společenské spodiny s nelegálním způsobem života
5. _____ - nářečí
6. _____ - nejrozšířenější forma českého jazyka
7. _____ - nespisovné útvary omezené na určité území
8. _____ - profesní a zájmová mluva
9. _____ - silně zastaralé výrazy
10. _____ - slohově nepříznakové výrazy
11. _____ - typická pro mluvenou formu spisovných projevů
12. _____ - ztížené porozumění kvůli „starobylosti“ výrazů

Božena Němcová: *Babička*

V létě vstávala babička ve čtyry, v zimě v pět hodin. První její bylo požehnat a políbit křížek, visící na klokočovém růženci, jež ona vždy při sobě nosila, v noci pak pod hlavou měla. Pak s pánembohem vstala, a jsouc ustrojena, pokropila se svěcenou vodou, vzala vřetenko a předla, prozpěvujíc si přitom ranní písně. Ona sama, chudák stará, neměla už spaní, ale vědouc, jak je sladké, přála je jiným. Asi za hodinu, když vstala, bylo slyšet odměřené klapkání pantoflíčků, vrzly jedny, druhé dvěře, babička se objevila na zápraží. V tom samém okamžiku zakejhly husy v chlívků, svině zachrochtaly, kráva bučela, kury křídla zatřepaly, kočky odkudsi přiběhnouše otíraly se jí okolo nohou. Psi vyskočili z bud, protáhli se a jedním skokem byli u babičky; kdyby se byla nechránila byli by ji zajisté porazili a ošatku se zrnem pro drůbež z rukou vyrazili. Babičku měly všechny ty zvířátka tak velmi rády, a ona je. Bůh chraň, aby viděla, že kdo týrá zbytečně, i kdyby to červíčka bývalo. "Co je člověku ke škodě nebo k užtku a zabít se musí, spánembohem zabte to, jen ne mučit," říkala. Děti ale nesměly se dívat, ani když se kuře zařezávalo, jen proto, že by je litovaly, a ono pak umřít nemohlo.

Jednou se ale na oba psy, Sultána a Tyrla, převelice rozhněvala; bylo se ale proč hněvat! Vždyť se podkopali do chlívků a roztrhali za jednu noc deset kačátek, pěkných žlutých, které se měly k světu až milo. Babičce ruce sklesly, když otevřela ráno chlívek a husa s třemi pozůstalými kačaty ven se vyhnala, zděšeně kejhající, jako by nařikala pro svoje zavražděná mláďata, která vyseděla na místě jich nestálé, toulavé roditelky. Babička měla v domněnku kunu škůdnici, ale přesvědčila se podle stopy, že to udělali psi. Psi, ti věrní hlídači! Babička ani svým očím nevěřila. A ještě přišli a lichotili se, jakoby nic, a to babičku nejvíce rozhněvalo! "Pryč ode mne, vy zloto! Co vám udělaly ty kačátka? Máte snad hlad? Nemáte; z pouhé svévolnosti jste to udělali! Pryč ode mne, ani vás vidět nechci!" Psi schlípli ohony, loudali se do bud, babička ale zapomenouc, že je časně, šla do pokoje povědit dceři svoji žalost.

Pan Prošek myslil jinak, než zloději že vykradli komoru, anebo že Barunka mrtva, když viděl babičku uslzenou, bledou do pokoje vcházet. Když ale vyslechl celý případ, musel se babičce smát! Což jemu bylo o pár kačátek! On je nenasazoval, on neviděl, jak se z vajíček klovají, jak roztomilé jsou, když na vodě plynou, hlavičky pod vodu strčí a nožkami nad vodou capají. Panu Janovi bylo jen o několik pečínek! Proto udělal ale právu a spravedlnosti zadost, vzal bejkovec a šel ven dát psům pamětného. Babička zastrčila si uši, když slyšela ten rámus venku, ale myslila: "Co je platno, musí to být, ať si to pamatují!" Když ale ani za hodinu ani za dvě psi z bud nevyhlíželi, musela se jít podívat, zdali se jim příliš neublížilo: "Co je tam, to je tam, a

je to přece jen němá tvář!" povídala si, nahlížejíc do bud. Psi začali skučet, žalostně na ni pohlíželi, skoro po břichu k jejím nohám se plazíce. "Je vám toho teď líto, vidíte? Vidíte, tak se stává nezdárníkům! Pamatujte si to!" Psi si to pamatovali. Kdykoliv se housata neb kačata na dvoře batolily, obrátili raději zraky své na stranu nebo odešli, a tak nabyli zase úplně babiččiny náklonnosti.

Určete, do kterého útvaru českého jazyka řadíme vybrané tvary slov a zda se z dnešního hlediska jedná o tvary spisovné:

_____	_____	čtyry
_____	_____	prozpěvujíc si
_____	_____	křídla ma
_____	_____	přiběhnu vše
_____	_____	měly ty zvířátka tak velmi rády
_____	_____	Co vám udělaly ty kačátka?
_____	_____	povědít
_____	_____	smáti
_____	_____	myslila
_____	_____	pamatujou
_____	_____	nevylízali
_____	_____	plazíce se

